

Vejle Amts Aarbøger.

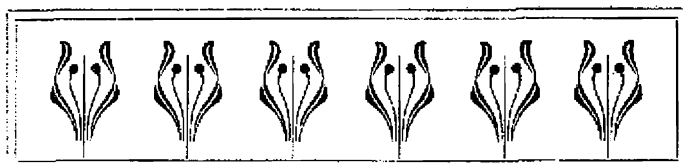

Udgivne af
Vejle Amts historiske Samfund.

1905.

Kjøbenhavn.
Lehmann & Stage.
1905.

Fra Almind.

Ved Filialbestyrer P. Eliassen, Kolding.

ALLEREDE for Navnets Skyld er Almind i høj Grad interessant. Byen har jo givet Navn til det gamle »Almind Syssel« og »Almind Herred«. En Høj sønden for Byen, »Sysselbjerg«, minder om hine Tider. Paa denne Høj skal der have været Tingsted. Generalstabskortet anbringer Navnet »Sysselbjerg« ved en Bakke mellem Almind og Møsvraa, men Egnens Folk holder paa, at dette er forkert, idet »Sysselbjerg« ligger sønden for Byen og vesten for den gamle Landevej, der som bekendt gik gennem Bramdrup og naaede Almind ved Præstegaarden.

Valdemar den andens Jordebog kalder Byen »Almundæ«, og Jacob Langebek mener*), at det kommer af »Alminding«. I Fortegnelsen over Ribe Stifts Kirker**) omkring 1350 staves Navnet Almynd og Almind. Det er en senere Tid, der, ladende haant om gammel Sæd og Beboernes Udtale, har fundet paa at skrive »Alminde«.

*) Script. R. D. VII 573.

**) Ribe »Oldemoder 109.

Flere Gange har Almind været nævnt i Danmarks Krigshistorie. Første Gang var 1644 under Krigen med Sverig. I Januar Maaned havde Torstensons Tropper paa Koldingbjerget slaet en dansk Rytterafdeling under Oberst Buchwald, og havde derefter været Herrer over Jylland. Men Rigsmarsken Anders Bilde gjorde 1. Maj (gl. Tid) et Strejftog og slog da paa Almind Mark de svenske Tropper. Om dette Slag ved Almind fortælles der i et samtidigt Flyveblad, der nu kun eksisterer i et enkelt Exemplar i det store kgl. Bibliothek*):

»Eftersom hans Excellenz, Velb. Anders Bilde, Danmarckis Rigens Marsch nu fuldkommeligen all Leiligheden omkring ved Kolding haffde udkundskabet oc forfaret, hafuer hand aff synderlige Forsigtighed, for Raadsomt oc got anseet, en Parthie Folck at offuersende, deres Mact oc Mod, imod de Svenské der liggendis, at forsøge huorfor hand sielffer personlig d. 1. Maij med 900 Mand fra Fyn til Kolding er opgange, oc de Svenskes Infanteri der sammesteds**) uformodentlig ruineret, slaget oc offuer-rumplet, som bestod udi 4 Regimenter ohngefehr 1000 Mand, meste Parten aff dennem nedmaset, henved 100 Soldater, oc mange Høje Officerer som denne efterfølgende Designation oc Register videre udviser tagen tilfange«.

Der følger nu en Beskrivelse af, hvorledes Anders Bilde i Kolding lod ødelægge et Skib og en Mængde Baade, som Torstenson havde ladet bygge og samle »for dermed at bemægtige sig Danmarks Rige«. Det hedder derefter:

*) »Fuldkommen Sandferdig Relation Om det lykkelige Ofuerfald, som hans Excellenz, Velb. Andres Bilde Danmarckis Rigis Marsch oc Raad fra Fyn til Kolding udi Jylland den 1. Maij sidst forleden gjort hafuer etc.: Præntet i Kiøbenhavn den 5. Maij Anno MDCXXXIV.

**) d. v. s. paa Almind Mark.

»Item hafuer hans Excell. udi samme lykkelige ofuerfald og Scharmytzel 5 af deris fornemste oc eldste Fahner som igaar Aftis, som vaar d. 4. Majj, blef her udi Kjøbenhavn indført oc straxen Hans Fürstl. Naade Printzen; samt nogle Brefue, hans Kongl. Mayst. tilskrefuen, ofuerlefueret oc til Hande stillet, oc er her udi Dag efter Høje Øfrigheds Befaling, for samme lykkelige Ofuerfald oc Seyrvinding, gjort almindelig Tacksigelse udi alle Kircker i Kjøbenhafuen. Gud bevare fremdelis naadelig voris Kjære Øfrighed, oc gifue os end ydermere lykkelige fremgang oc Seyrvinding ofuer alle vores Fiender oc Fredtzforstyrre, Amen, Amen.«

»Designation paa de fornemmeste oc Nafnkündigste som udi denne Scharmytzel er slaget oc taget tilfangen:

1 Offuerst Lytenant med 150 Mand, slagen. 1 Offuerste Vactmester vnder Offuer, Platenberg fangen. 2 Capiteiner vnder Offuerste Paich fangen. 5 Leutenanter. 3 Fendricher. 4 Regiments Quartirmeister. 4 Captainer . . . . .
4 Schorsianter. 2 Furierer. 2 Feldscherer. 2 Corporaler.
11 Gefreider. 1 Rytter. 2 Trommelslaer. 61 Soldater.
2 Quinder.«

Paa Almind Kirkegaard har der ind i det 19. Aarhundrede ligget en Høj, »Svenskhøjen«, der viste de faldne Svenskeres Grav. For ca. tredive Aar siden lod Kirkeværgerne imidlertid Højen jævne for at skaffe mere Plads.

Endnu en Gang i samme Aarhundrede blev Almindegnen gæstet af Militær. Det var 1674, da Frederik V holdt en større militær Generalprøve, inden den skaanske Krig blev erklæret. Biskop Bircherod fortæller derom i sine Dagbøger*): »Den 11. Maj lod hans kgl. Majest. 1½ Mil fra Kolding en Feltiejr slaa for de forsamlede

*) Molbechs Udtog af Bircherods Dagbøger, Side 151.

Krigsfolk og dennem udi 5 Uger dagligen exocererede.« Den opførte Stjerneskanse blev gentagende stormet. Af Skandsen findes der — mellem Almind og Dons Mølle, nord for Møllevejen — betydelige Spor. Skandsen er afmærket paa Generalstabens Kort og ligeledes paa Kortet til Bechs Bog om Ryes Tilbagetog. Paa dette Tilbagetog forefaldt der 9. Maj en Træfning ved Almind, og endnu den Dag i Dag findes der af og til paa Markerne Minder derom i Form af Granater.

I Indberetningerne til Ole Worm i 1638 (trykte i Danske Samlinger, 2. Række IV, om Almind S. 83) omtaler Præsten Jens Hundevad to Slotte. Det ene menes at have ligget »tuers offuer for Kirchen i en schow paa et smuct Bierg, kaldis Kongens Holm« og det andet, Hr. Lendis Borg, skal have ligget i Dons Sø. Det er dog næppe muligt at finde paalidelige Optegnelser derom. Pastor Hundevads gør ikke noget synderligt sagkyndigt Indtryk. Paa Kongens Holm, en større Bakke i Almind-dalen, har man, fortæller gamle Folk, fundet store Grundsten.

I 1641 afhændede Frederik III ved et Mageskifte Almind By til St. Jørgens Hospital i Kolding. Det kgl. Brev herom er dateret København 27. Maj, og det hedder deri bl. a.:

«Vi Frederick søn Tredie Med Guds Naade Danmarckis, Norgis, Wendis etc. Giøre Alle vitterligt, att eftersom Vi Naadigst haffuer bekommet til Mage Laug en deel af Hospitalet Vdi Colding detz vnderliggende goedt, liggendis uden for Vildbanen, som til Cronens gjeld at affbetale er vdlagt . . . . da haffuer Vi for^a: Hospital igien til fyllist Vederlaug Naadigst vdlagt efterskrefne Vor oc Cronens gaarder oc godtz Liggendis vnder for^a: Coldinghuusz Lehn, Brusk herit Almind Sogn og bye Lauridtz Pedersen,

skylder Aarligen 1 Ørt Rug, 1 Ørt biug, 2 tønder Malt, 1 Ørt Haffre, 1 fjerding Smør, et brendsviin; Lauritz Maesen skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte Biug, 2 tønder malt, 1 Ørte Haffre, 1 fjerding Smør, 1 brendsviin; Jens Gregersen skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 1 fjerding Smør, et brendsviin; Olluf Sørensen skylder aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 1 fjerding Smør, 1 brendsviin; Andersz Jensen Skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 1 brendsviin, 1 fjerding Smør; Morten Jensen skylder Aarligen en Ørte Rug, 1 Ørte biug, 1 Ørte haffre, 2 tønder Malt, 1 fierding Smør, 1 brendsviin; Peder Jensen skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 1 fierding Smør, 1 brendsviin; Peder Pedersen skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte Biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 1 fierding Smør, 1 Brendsviin; Hans Nielsen skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 1 fierding smør, 1 brendsviin; Hans Jensen skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 2 fierding smør, 1 brendsviin; Olluf Povelsen skylder Aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte biug, 2 tønder Malt, 1 Ørte Haffre, 1 fierding smør, 1 brendsviin; Hans Gregersen Huille skylder Aarligen 10 skilling 2 alb.*

St. Jørgens Hospital har ejet Almind By lige ind i det 19. Aarhundrede. Omkring 1800 blev Ejendomsforholdet kapitaliseret, og i Stedet for Naturalydelsen traadte en Rente. Efterhaanden har Gaardene saa købt sig fri, hovedsagelig efter Treaarskrigen.

Almind By var en af de sidste Byer i Herredet, der udskiftedes, nemlig i 1783. Til Sammenligning anføres

efter H. de Hoffmans Manuskript i det kgl. Bibliothek*), at de omliggende Byer udskiftedes: Viuf 1770, Dons, Vilstrup og Eltang 1772, V. Nebel 1774, Møsvraa 1774 og 81, Starup 1775, Bramdrup 1780 og Harte først 1788. Ved Udskiftningen var der til Almind By af Hartkorn 66 Td. 4 Sk. 2 Fdk. 2 Alb. fordelt paa 16 Gaardmænd og 8 Boelsmænd. Oprindelig var der 13 Gaarde.

Straks efter Udskiftningen blev en enkelt Gaard udflyttet, medens alle de andre laa samlede i Byen. Paa Almind Hede blev der bygget et Hus, der fik det passende Navn »Prøbérhuset«.

Ejendomsforholdet til Hospitalet, og sandsynligvis ogsaa den alvorlige Kvægpest i det 18. Aarhundrede har vel bidraget stærkt til at forhale Udskiftningen. I Almind rasede Kvægpesten haardt. Et Minde fra denne Tid har man i »Rakkerkulen« (nordvest for Almind i den sydlige Kant af Almind Dal). Her nedgravedes de døde Kreaturer.

Faa Aar efter Udskiftningen ramtes Almind By dog af en endnu større Prøvelse end Kvægsygen. Onsdag den 14. Juni 1786 morede nogle Drengene sig med at skyde med Nøglebøsse. Legen gik for sig hos en Snedker, der boede neden for Skolen i Nærheden af den nu forsvundne Smededam, og Resultatet af Legen var, at der gik Ild i nogle Høvlspaaner. I rivende Fart greb Ilden om sig, og snart stod ikke blot Huset, men en stor Del af Byen i Flamme. Der findes en meget interessant Sang om denne Brand. Forfatteren er Lærer Jacob Brøndum, der 1784 var kommen til Almind fra Aulum i Hammerum Herred. Sangen er trykt, men Exemplarer af den er saa yderst sjældne, at ialtfald enkelte Vers fortjener at optrykkes for ikke at gaa tabt.

*) Uldall, 192 Fol. En Afskrift deraf ejes af »V. A. hist. Samf.«

Sørge Betragtninger over den ulykkelige Ildsvaade, som skeede i Alminde Sogn og Bye Onsdagen den 14de Junii 1786. Sangviis forfattet med denne Begyndelse: O Herre! dine Domme etc. Eenfoldig componeret af den, som i al Nød og Fristelse søger sin Tilflugt til Gud. Jac. Broadum, Alminde Skole, den 15de Junii 1786.

Haderslev, trykt hos Hinrich Luckander.

Mel. Hiertelig mig nu længes.

O Herre! dine Domme		Du selv har os befalet:
Er vrandsagelig,	Rom. 11, 33.	Kald paa mig i din Nød,
Din Hielp du lader koume,		Og venligt til os tælt,
Og viiser naadelig		O milde Fader sød.
Mod dem, som ingen Fader		Med Løfte om din Naade,
Og Forsvar have maac,		Saa vi dig takke bør,
Du dennem ey forlader,	Joh. 14, 18.	Og prise overnaade,
Men troelig bi vil staae.		for alt det som du gjør.
Her lodst du dette kiende,		Thi det var dog en Lykke,
Som et Mirakel stoer,		At Herrens Tempel maae,
Din Magt er uden Ende,		Det allerbedste Stykke,
Naar Straffens Engel foer	2. Mos. B.	Dog uforandret staae,
Med Ildens Sværd omfaret	12, v. 13, 27.	Samt Skolen, hvor de Unge
Mit Hus og gik forbi,		Paa deres Børneviis,
Din Haand selv det bevarer	1. Mos. B. 32.	Skal røre deres Tunge,
Saa Israel blev frie.	v. 27, 28	Til Herrens Lov og Pris.
Saa Enkens Hus og flere,		Gid vi da ei forglemme,
Der ogsaa frelset blev;		De store med de Smaae,
Du selv det Tal formere,		At røre vores Stemme,
Som Æren dig tilskrev.		Alt hvad vi kan formaae,
At noget blev tilbage,		Til Herrens Lov og Ære,
Hvor: de huuses kan,		Hvor vi i Verden gaaer,
De ikke maae forsage,		Hans Navn velsignet være,
I den bedrøvet Stand.		I høye Himmel-Chor.

Byens Tildragelse.

See! om jeg skal opregne	Det ei en Time været,
Hvorledes det tilgik,	Fra Ilden der opkum,
Vil jeg sandfærdig tegne	Før det, som ej blev sparet,
Hvad Ende som det fik.	Var ganske styrtet om,
Byen blev lagt i Aske,	Og laae i Ild og Lue;
Den bedste største Part,	Det gyse kan i mig.
Med Taarer de sig vaske.	Enhver derfor maae grue,
Som huusvild bleve snart.	Lad det erindre dig.

O Almind! din Plage
 Er kommen af dig selv,
 Du ej paa Gud tør klage,
 Han vil os altid vel.
 Thi han en naadig Fader
 sig altid lader see,
 Afvender mange Skader,
 Som ellers kunde seee.

Tolv Gaarde var derinde
 Og femte Eiere.
 Den sextende vi finde
 Paa Marken, som kan see
 Den meget store Vaade,
 Og takke maa sin Gud,
 Som frelste ham i Naade,
 At han var flyttet ud.

Syv heele Gaarde brændte,
 Dertil et Cassebus,
 Hvor Ilden den optændte
 Med Bragen, Knaid og Suus,
 En Lade derforuden
 Ud af den ottende
 Af Ildens stærke Spruden
 Man maae i Aske see.

Den Dag, som dette skeede,
 Snart ingen var ved Sit,
 Men udi Skov og Heede,
 Omkring i Marken vidt,
 Hver ilede det meeste,
 At komme hastig hjem;
 Men da de kom de Fleeste,
 Brød Luen grusomt frem.

Derefter følger »Min egen Tildragelse og Bøn i Nødens Tid, paa den trange Vey, jeg med Angest maatte løbe, næsten en Miil«. Det fortælles, at Jacob Brøndum havde været i Brakker og var naaet Sletmadsbro, da Ilden opkom. De følgende 14 Vers er overvejende gudelige Betragtninger. Et enkelt af Versene, hvor han beder om, at hans Hus maa blive frelst, skal anføres:

Gud som i Ildens Stytte. 2. Mos. 14.
 For dine Børn vil gaac, v. 24.
 Du Jacobs Hus beskytte,
 Lad det omgierdet staae,
 Samt krone Enkers Boelig,
 Vor Hoved-Hjørnesteen.
 Lad dennem leve roelig,
 Foruden Bræk og Meen.

Assurance var den Gang ikke almindelig, saa en Brand betød ofte det samme som økonomisk Ødelæggelse i Bund og Grund. Anders Jessen paa Stagebjerggaard, der har været mig behjælpelig ved disse Optegnelser, har om Tiden efter Branden følgende Beretning:

Efter Branden drog en Del af de Brandlidte efter Tidens Skik ud og tiggede til »Braandstej«. Der var navnlig en Mand — Knud Rasmussen — som ved denne Lejlighed udviste mere end almindelig Udholdenhed. I flere Aar blev han ved at gaa »saa langt som Stakler gaar«. Naar han saa kom ind, og Folk spurgte ham: »Hvor er I fraa, mi' Faa'r?« svarede han altid: »A er saamænd fra Almind — Gud bejr et!«

Interessant er det at mærke, hvordan denne Talemaade har holdt sig til vore Dage. Navnlig i den rige Østeregn mellem Fredericia og Vejle hænder det ofte, naar en Mand fra Almind præsenterer sig, at Østboen først er lidt usikker, men pludselig lyser det op, og han udbryder: »No' — fra Almind Gud bejr et!«

Som det fremgaar af Sengen, skaanede Ilden baade den gamle, nu nedbrudte Kirke og Skolen. Den sidste var teglhængt. Et Udhus til Skolen reddedes ved vaade Lagener.

Jacob Brøndum maa være død i Begyndelsen af det nittende Aarhundrede. Han døde efter et Fald ned fra en Stige op til Høloftet.

Hans Søn, Chr. Brøndum, blev meget navnkundig paa sin Egn som lægekyndig. »Den gamle Almind Degn«, som han endnu kaldes paa Egnen, var født 1775 og blev som ganske ung Hjælpe lærer hos Faderen og 1802 dennes Efterfølger i Embedet. Han levede til 1841. Langvejs fra kom man dragende til Chr. Brøndum, men naturligvis saa Lægerne ikke venligt dertil. En Gang blev han for Kvaksalveri idømt en Bøde af 20 Daler. Men saa indtraf et Tilfælde, der ganske forandrede Stillingen. Der fortælles nemlig:

Amtmand H. G. Treschow (i Vejle 1819—1826) var engang i Besøg hos Præsten i Starup, og her kom Sønnen ved Leg tilskade paa en Arm (eller et Ben) og

maatte lægges til Sengs, hvorefter der blev hentet Læge fra Vejle. Efter at denne havde tilset Drengen og atter var rejst, blev Smerterne værre, hvorpaa der paa Foranstaltning af Præstekonen og med Billigelse af Amtmandinden, der var bleven for at pleje Sønnen, blev sendt Bud efter »Almind Degn«. Under hans kyndige Haand stillede Smerterne straks.

Den Vejle Læge vedblev dog fremdeles at tilse Patientten, men efterfulgtes hver Gang (i Smug) af Chr. Brøndum.

Da Drengen saa blev rask, og Amtmanden kom for at hente ham, sagde Præstens Kone: »Ja ved De nu, hvem der har kureret Deres Søn, Hr. Amtmand?« — Ja, det havde jo da Dr. N. N. — »Nej, det har saamænd »Almind Degn«!»

Amtmanden summede lidt paa dette her, som jo var noget ved Siden af det lovlige; men der var jo to mod en, og det blev siden tilkendegivet Degnen, at han kunde vente at faa bevilget et Andragende om Lov til at praktisere paa Landet, men ikke i Købstæderne.

Chr. Brøndum var en ganske udmærket Fortællerved Bondegilderne kunde han sidde ved en Kaffepens i Timevis — han drak aldrig for meget — og fortælle, og naar han saa ikke »kunde« flere Historier, digtede han nogle selv.

»Almind Degn« var en dygtig Renbrudslæge, men kunde ligesom Degnen i »Æ Bindstow«, meget mere end det, og naar de haandgribelige Lægemedler ikke slog til, kunde han jo ogsaa nok benytte »Sympati-Kunster«. Saaledes var der en ung Karl i Dons, der undertiden led af pludselig og meget voldsom Næseblodning. Naar det kom paa, maatte en Rytter i Firspring om til Degnen, og saasnaart han var der, standsede Blodet(!). Siden aabenbarede Brøndum Hemmeligheden for

er Slægtning af Karlen, og derefter kunde Folkene selv høre Sagen.

Flere af Chr. Brøndums Børn arvede Faderens Lægekundskab, saaledes Sønnen Jacob, f. 1817, d. 1901, og Datteren Ane Marie, f. 1805, bosat paa Nebel Mark, 1874 flyttet til Odense, hvor hun er død. En af Chr. Brøndums Børn, Jørgen Peter Brøndum lever endnu, i St. Jørgens Hospital i Kolding, ca. 81 Aar gl. Et Par andre Sønner lever paa Fyn som pensionerede Lærere. Slægten er forøvrigt stærkt udbredt og er ved Indgiftc knyttet til flere Familier.

Om Jacob Brøndum fortælles:

Kort efter 3-Aars Krigen bistod han tilfældigvis en Læge ved et meget alvorligt Ulykkestilfælde. Efter at Forbindingen var tilendebragt, sagde Lægen: »De har megen Øvelse! Har De været paa Lazaret i Krigens Tid?» — J. Br., der ikke turde røbe sig, svarede, at det havde han ikke, men derimod ved en enkelt Lejlighed været med til noget lignende. »Ja, men det er jo virkelig ganske mærkværdigt!» udbrød derefter Lægen.

En Mand fra Østeregnet havde haft et Uheld med en Skulder og søgt Jac. Br., som efter at han havde tilset ham paalagde ham at holde sig i Ro en vis længere Tid. Efter nogen Tids Forløb tyktes Manden imidlertid, at det trak vel længe ud og drog derfor hen til en bekjendt og meget anerkjendt Specialist. Efter at denne havde undersøgt ham, sagde han: »Hvem er Deres Læge?» — Nu vilde Manden ikke nævne J. B. og sagde derfor at det var Dr. N. i X. »Ser vi det!» sagde derefter Specialisten — »det er han s'gu kommen godt fra! Reis De kun hjem min gode Mand og gjør som Deres Læge har sagt, De fejler ikke andet, end hvad Tiden vil rette.«

Det i Sangen omtalte »Casschus« er nu ikke mere til. Derimod er der de saakaldte Kassehuslodder, der til Almind Mortensgilde svarer en bestemt aarlig Afgift, ialt ca. 12 Kr. Paa dette Mortensgilde ordnes der forskellige Fællesanliggender. Sognet har flere Moser, hvoraf nogle dog er tildels opspiste, saaledes Kluntmose, Elbæk-mose og Hessel-mose (i gammel Tid har der ogsaa ligget en Mose i Almind By). De fleste af Almind Moser ligger endnu i et Slags Fællesskab. Ifølge Foreningen af 1845 — gældende for 500 Aar — har dog nu hver Mand sine Skifter afgrænsede til frit Brug, og Ejerne af bestemte Matrikelnumre afholder saa paa Foreningernes Vegne Udgifterne ved hver af Moserne, samt forestaar disses Pasning med Afranding o. l. Alt dette ordnes ved Mortensgildet, hvis vigtigste Person er Oldermanden.

Stillingen som Oldermand er særdeles betydelig. Foruden at give vægtige Bidrag til Underholdningen er det bl. a. navnlig hans Hverv at »indsætte« nye Mænd, samt faa fastslaaet, hvor Gildet skal være næste Aar. Oprindeligt paahvilte Bestillingen Byens Snefoged, men i den sidste Menneskealder var Indehaveren en af Byens mest ejendommelige Mænd, Husmand Zakarias Christensen, en ualmindelig god Fortæller og ret en Type paa den gamle Tid. Gildets Glanspunkt var, naar han ved den 3die »Omgang« stod op, hævdede sit Glas og satte en ny Mand ind med følgende Tale:

»Nu sætter a Dig saa, N. N., ind i vort Lav. Agtet og æret skal Du være iblandt os. Du kan gøre og lade akkurat som Du vil. Ordet staa Dig frit til enhver Tid, helst naar der er ingen af vi andre, der vil have det, men Du skal selv staa til Ansvar for, hvad Du siger.«

Et Par Aar før sin Død udpegede han sin Eftermand til Bestillingen.

Paa den gamles Grav ligger nu en Marmorplade med Indskrift:

Zakarias Christensen Grøn
Mortens-Gildets Oldermænd
*1817 † 1901.

Sat af Gildesbrødrene.

Ved Indsættelsen skulde en Gaardmand tidligere give en Kande og Husmændene en Pot Brændevin, men nu gaar det ikke efter den Regel mere. En Gaardmand betaler nu en Krone og en Husmand 50 Øre. Brændevinsdrikingen forsvinder mere og mere, og mange er Afholdsmænd. Der holdes saaledes heller ikke længere strængt over, at kun Jordejere deltage i Gildet.

— — —

Almind Sogn var gennem Aarhundreder knyttet til Kolding som Anneks, medens det nuværende Anneks Viuf hørte sammen med Herslev. Skøndt Almind ikke før 1859 havde egen Præst, manglede det dog ikke en Præstegaard, Anneksgaarden, hvis Hovedlod nu ejes af H. P. Povisen. Om denne Gaard findes der en kongelig Skrivelse, dateret 22. Marts 1558 og skrevet til Lensmand paa Koldinghus, Jørgen Rosenkrands, der opfordres til at udlægge til M. Niels Kapellan i Kolding en Præstegaard i Almind, som beboes af Niels Larsen og har ligget til Skrivervend paa Slottet. I 1771 fik Biskop Bloch og Stiftsbefalingsmand Levetzau Bevilling paa mod nærmere Approbation ved Auktion at bortsælge Gaarden, saaledes at Renterne af Summen blev givet til Vederlag for den Landgæld. Gaarden var ansat for. Gaarden blev saa samme Aar købt af Henrik Mortensen af Starup Grunden til, at Anneksgaarden netop paa dette Tidspunkt blev solgt, var uden Tvivl den, at Gaarden brændte 1770. Gaardens Hartkorn var den Gang 5 Tdr. 2 Skpr.,

hvoraf Landgælden, som aarlig burde svares, var i Henseende til de tre Tienders Frihed: 14 Skpr. Rug, 16 Skpr. Byg, 14 Skpr. Havre, 1 Skp. Boghvedegryn, 2 Lispund Smør og to Slettedaler i Penge.

Men endnu længe efter Præstegaardens Salg vedblev den uheldige Forbindelse mellem Kapellaniet i Kolding og Almind. Pastor Garnæs (Præst i Almind 1804—1813, derefter Sognepræst i Kolding) skriver derom i 1813: »Den Tyngsel, der hviler paa Almind Sogn, at hente sin Præst saa langt borte, har givet og vil give Anledning til Uoverensstemmelser, der kun kan jævnes og afværges ved Opofrelse og det fredeligste Sind hos Præsten«. Almind Menighed udmærker sig — skriver han — fremfor mange andre Landsbymenigheder i flere Henseender, særdeles for en god Stemning for Ungdommens sande Dannelse og Oplysning. Derfor beklager han dobbelt, at han selv ingen Befordring kunde holde og derved ingen Adgang havde til Sognet, undtagen naar han hentedes paa Søn- og Helligdage og ved overordentlige Lejligheder.

Den uheldige Ordning vedvarede, som ovenfor nævnt, til 1859.

Nu er der et meget venskabeligt Forhold mellem Viuf og Almind. i gamle Dage var det ikke al Tid saa godt. Det gav sig navnlig tilkende, naar Ungdommen kom sammen, men kunde ogsaa nok spores mellem Mændene. Da saa Sognene i 1859 skulde være ét Pastorat, anstrængte enhver af Byerne sig for at faa Præsten boende hos sig, og i Almind gik man rundt og samlede Underskrifter med dette Maal for Øje. Nu var der i Møsvraa en større Gaardmand, født i Sønderjylland, en noget ejendommelig, udpræget Personlighed og ret selvstændig Mand, som Bønderne i Møsvraa frygtede, det vilde knibe at faa med. Det blev da overdraget til Jes Jessen fra

Stagebjerggaard at tale til »gamle Just«, som han mest kaldtes, og de to traf saa sammen en Dag i Borchs Gaard i Kolding. Der udviklede sig følgende Ordskifte:

J. J.: »Ja, I ved jo nok, vi haar den hjæe List, den vild' vi jo gjaen ha Jer te' og skriv under.«

Just: »De' vil æ misæl it ha' en Smul mæ aa gjør'; di Præest og Dien æ di støest Kjæltringer, der ka go o æ Jurd.«

J. J.: »Ja, de ved a nok, men a ska' sej Jer jen Ting, Just, desomensinnesti vi ett for ham, saa taar di ham sgu i Vyv.«

Just: »Ja, de er en anden Sag — skriv! skriv!«

